

RAFAŁ MAZUR¹

REINTERPRETACJA WIZERUNKU PREZYDENTA WOŁODYMYRA ZEŁENSKIEGO W POLSKICH MEMACH INTERNETOWYCH W CZASIE WOJNY UKRAIŃSKO-ROSYJSKIEJ

Słowa kluczowe: Wołodymyr Zełenski, wojna ukraińsko-rosyjska, Internet, memy

WSTĘP

Niniejszy artykuł poświęcony jest internetowej recepcji wizerunku² prezydenta Ukrainy Wołodymyra Zełenskiego od czasu inwazji Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 r.³ W tym celu przebadano 126 internetowych memów opublikowanych na polskim portalu internetowym kwejk.pl, których bohaterem jest prezydent Ukrainy⁴. W badaniu wykorzystano metodę

---

¹ Uniwersytet Jagielloński, ORCID: 0000-0001-7353-1599, r.mazur@uj.edu.pl.

² Wizerunek polityczny rozumiem tu za Wojciechem Cwaliną i Andrzejem Falkowskim jako: „tworzone w określonym celu (np. wyborczym) szczególne rodzaju wyobrażenie, które poprzez wywoływanie skojarzeń przydaje obiektowi dodatkowych wartości (np. społeczno-psychologicznych, etycznych czy osobowościowych) i w ten sposób przyczynia się do jego emocjonalnego odbioru” (2005, 153).

³ Należy zaznaczyć, że działania wojenne na Ukrainie trwają od interwencji militarnej Federacji Rosyjskiej na Krymie w lutym 2014 r., która później przerodziła się w wojnę w Donbasie. Do częściowego zawieszenia broni doprowadziło dopiero porozumienie Mińsk II podpisane 12 lutego 2015 r. Nie zakończyło to jednak konfliktu, gdyż obie strony oskarżały się o łamanie postanowień protokołu mińskiego. W lutym 2022 r. Federacja Rosyjska rozpoczęła pełnowymiarową inwazję na terytorium Ukrainy. W momencie pisania tego artykułu trudno jest przewidzieć, kiedy i w jaki sposób zakończy się ta wojna.

⁴ Materiał zbierany był od 24 lutego 2022 r. (data inwazji Rosji na Ukrainę) do końca 2022 r.

ilościowo-jakościową. Najpierw wydzielono w zebranych materiale osiem kategorii tematycznych, ilustrujących różne sposoby postrzegania ukraińskiego prezydenta. Następnie, opierając się na tak przygotowanym kluczu kategorystycznym, przeprowadzono analizę semiotyczną wybranych komunikatów zgodnie z schematem analitycznym zaproponowanym przez Karolinę Brylską i Tadeusza Gackowskiego (2017). Metoda ta zakłada konieczność rozkładu materiału na warstwę denotatywną i konotatywną, co pozwolić ma na dekonstrukcję, a następnie rekonfigurację znaczeń zawartych w syntagmie znaczeniowej, na którą, jak zauważają badacze, składają się: „interpretacyjna gotowość użytkownika memu, asocjacje oparte na skryptach poznawczych odbiorcy oraz polisemiczność (w tym przewrotność, ironiczność) przekazu” (2017, 33). Dominika Kasprovicz i Karina Veltzé podkreślają, że ta metoda badawcza służy nie tylko wyeksponowaniu zamysłu autora memu, ale też umożliwia nadanie znaczeń kulturowych zawartym w memach sensom (2020, 10). Korzystając z tych narzędzi badawczych, starano się ustalić, w jaki sposób internauci postrzegają Wołodymira Zełenskiego i jak interpretują jego dokonania podczas wojny ukraińsko-rosyjskiej, a także, jakie znaczenia i konotacje wykorzystywane są przez twórców memów do kreowania obrazu ukraińskiego prezydenta w tym czasie.

WIZERUNEK WOŁODYMYRA ZEŁENSKIEGO

Wołodymyr Zełenski z wykształcenia jest prawnikiem, zasłynął jednak z działalności w show-biznesie. Początkowo występował w kabarecie studenckim, a w połowie lat 90. dołączył do zespołu kabaretowego *Tranzyt*⁵. Rozpoznawalność przyniósł grupie udział w gromadzącym przed telewizorami wielomilionową publiczność programie *KWN* (Клуб веселых и находчивых – pol. Klub Wesołych i Pomysłowych) (Rogacin 2022, 44–47). W 2003 r. zespół nawiązał współpracę z telewizją 1+1 przy produkcji satyrycznego show, ukazującego w krzywym zwierciadle główne siły polityczne Ukrainy, a w 2005 r. kabaret podpisał kontrakt ze stacją *Inter*, w której pięć lat później Zełenski objął stanowisko dyrektora programowego. W tym czasie rozwija się także jego kariera aktorska. Zełenski

---

⁵ Po dołączeniu Zełenskiego zmieniono nazwę na: *Zaporoże – Krzywy Róg – Tranzyt*, a później na: *Kwartal 95* (Rogacin 2022, 47, 50).

wystąpił łącznie w 10 filmach fabularnych, a w 2006 r. wygrał pierwszą ukraińską edycję *Tańca z gwiazdami*. Prawdziwą popularność zapewniła mu jednak główna rola w satyrycznym serialu *Sługa narodu* (2015–2019), w którym odgrywany przez Zełenskiego nauczyciel historii w niespodziewany sposób zostaje prezydentem Ukrainy. Korzystając z powodzenia tej produkcji, w 2017 r. aktor założył partię polityczną o takiej samej nazwie, jak tytuł serialu: *Слуга народу* (pol. *Sługa Narodu*), a rok później ogłosił start w wyborach prezydenckich (Iwański 2019; Rogacin 2022, 60–112). Jak podkreślają badacze, kampania prezydencka z przełomu 2018 i 2019 r. znacznie różniła się od tego, do czego przyzwyczajeni byli ukraińscy wyborcy. O wyniku wyborów zdecydowały przede wszystkim działania prowadzone przez sztaby w mediach społecznościowych, a nie spoty telewizyjne i plakaty wyborcze. Istotnym elementem komunikacji politycznej stały się m.in. memy internetowe (Bazhenova 2019; Mohyr 2019; Pidkuŭmukha, Kiss 2020). Doświadczenie medialne Zełenskiego, mimo początkowo niekorzystnych dla niego sondaży i przypisywanej mu łatki komika, zagwarantowało mu zwycięstwo nad urzędującym prezydentem Petrem Poroszenką z przewagą 73,22% głosów (ЦЕНТРАЛЬНА ВИБОРЧА КОМІСІЯ 2019).

Aktorskie przygotowanie nowego prezydenta i jego doświadczenie w show-biznesie odegrały niezwykle ważną rolę dwa lata później – w momencie inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę 24 lutego 2022 r. Jak podaje „The Associated Press” w momencie, gdy rosyjskie wojska zbliżały się do Kijowa, Zełenski na amerykańską propozycję ewakuacji w bezpieczne miejsce miał odpowiedzieć: „I need ammunition, not a ride”⁶ (pol. „Potrzebuję amunicji, nie podwózki”) (2022). To zdanie przypisywane prezydentowi Ukrainy szybko stało się jedną z najczęściej cytowanych wypowiedzi w trakcie wojny. Dominika Narożna zauważa, że Zełenski, wykorzystując social media, świadomie kreuje w tym czasie swój wizerunek, chcąc być postrzeganym jako mąż stanu i patriota walczący o swój naród (2022, 113). Warto zauważyć, że od czasu rosyjskiej agresji publicznie występuje on nie w garniturze, a w koszulce khaki i bojówkach moro. Prezydent Ukrainy sprawia przy tym wrażenie zwykłego, szczerego, prostego człowieka. Stał się on nie tylko symbolem broniącego się kraju, ale jednocześnie ikoną

---

⁶ „The Associated Press”, przytaczając te słowa, powołuje się na wypowiedź anonimowego urzędnika amerykańskiego wywiadu, który miał rozmawiać z prezydentem Zełenskim.

popkultury – powstają o nim komiksy⁷, piosenki⁸, spektakle teatralne⁹, a jego twarz pojawia się na muralach¹⁰. Utrwaleniu tego złożonego wizerunku Wołodomyra Zełenskiego służą nie tylko oficjalne wypowiedzi prezydenta i komunikaty medialne, ale też rozpowszechniane na całym świecie internetowe memy. Sposób kształtowania się takiego obrazu ukraińskiego prezydenta jest głównym przedmiotem mojego zainteresowania.

MEMY W KOMUNIKACJI POLITYCZNEJ

Pojęcie *memu* zostało wprowadzone do terminologii naukowej przez Richarda Dawkinsa, który poszukiwał nazwy dla procesu kulturowej transmisji i replikacji informacji. W rozumieniu tego badacza memami mogą być m.in.:

[...] melodie, idee, obiegowe zwroty, fasony ubrań, sposoby lepienia garnków lub budowania łuków. Tak jak geny rozprzestrzeniają się w puli genowej, przeskakując z ciała do ciała za pośrednictwem plemników lub jaj, tak memy propagują się w puli memów, przeskakując z jednego mózgu do drugiego w procesie szeroko rozumianego naśladownictwa (1996, 266).

Zaproponowany przez Dawkinsa termin *mem* został zaadaptowany przez sferę komunikacji internetowej jako nazwa informacji powielanej w sposób wirusowy. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez Macieja Zarębę *mem internetowy* to: „[...] dowolny fragment informacji, rozpowszechniany i powielany przy użyciu aktualnie funkcjonujących technologii komunikowania w Internecie [...]” (2012, 61). *Memem* w węższym znaczeniu,

---

⁷ Por. komiks *Political Power: Volodymyr Zelensky* autorstwa Michaela Frizella wydany w 2022 r.

⁸ Można przywołać tu utwory o tak obrazowych tytułach, jak *Zelensky: The Man With the Iron Balls* (Claypool, Hütz, Copeland, Lennon, Ryabtsev, & Strings) czy *Can One Man Save The World?* (Five for Fighting ft. The Ukrainian Orchestra).

⁹ *NaXuj. Rzecz o Prezydencie Zelenskim* – spektakl Teatru Nowego Proxima w reżyserii Piotra Siekluckiego na podstawie scenariusza Ziemowita Szczerka.

¹⁰ Jednym z najbardziej rozpoznawalnych jest mural przy ul. Hetmańskiej w Poznaniu, którego autorem jest artysta posługujący się pseudonimem KAWU. Przedstawiony na muralu prezydent Zełenski przypomina Harry’ego Pottera – głównego bohatera serii książek autorstwa J. K. Rowling, który prowadzi walkę z siłami zła reprezentowanymi przez czarodzieja Lorda Voldemorta.

którym posługiwać się będę w tym artykule, określa się także multimodalny gatunek tekstów, zwykle składających się z połączenia grafiki (niekiedy także filmu lub animacji) z tekstem (przeważnie mem zawiera podpis i tytuł). Tak rozumiane memy zazwyczaj dystrybuowane są za pomocą komunikatorów internetowych i mediów społecznościowych, a tworzone z użyciem stron, umożliwiających łatwe generowanie (najczęściej z gotowych schematów) i agregowanie tego rodzaju tekstów (np. kwejk.pl, demotywatory.pl, memy.pl) (por. Gumkowska 2016, 378).

Memy internetowe przeważnie mają wywołać emocjonalną reakcję odbiorców – najczęściej rozbawienie, ale czasem też złość, strach lub smutek. Ładunek perswazji związany z emocjonalnym nacechowaniem tego rodzaju tekstów sprawia, że są one chętnie wykorzystywane w komunikacji politycznej jako rodzaj komentarza do bieżących wydarzeń, który w wartościujący sposób reinterpretuje prezentowaną rzeczywistość. Prosta werbalno-ikoniczna forma, połączona zazwyczaj z humorystycznym przekazem i wykorzystująca stereotypowy, uproszczony sposób postrzegania świata, sprzyja atrakcyjności takich komunikatów, a co za tym idzie, przyjmowaniu zakodowanego w nich wartościowania prezentowanej sprawy¹¹. Tak konstruowane memy służą zazwyczaj: komentowaniu procesów politycznych, deprecjonowaniu osób pełniących funkcje publiczne lub budowaniu pozytywnego wizerunku polityków (por. Brylska, Gackowski 2017, 31–32, 34).

ANALIZA ILOŚCIOWA

Wstępna analiza zgromadzonego materiału pozwoliła na wydzielenie zestawu ośmiu kategorii, odpowiadających elementom wizerunku prezydenta Wołodymyra Zełenskiego, eksponowanym przez twórców memów internetowych. W badaniu przyjęto, że w każdym memie może aktualizować się jedna lub więcej spośród wyłonionych w ten sposób cech wizerunkowych. Cechy te kodowane są przez odniesienia pomiędzy płaszczyzną werbalną (tytuł lub podpis memu) i wizualną (grafika lub animacja), a niekiedy też audiowizualną (film). Ponadto, jak zauważają Karolina Brylska i Tomasz

---

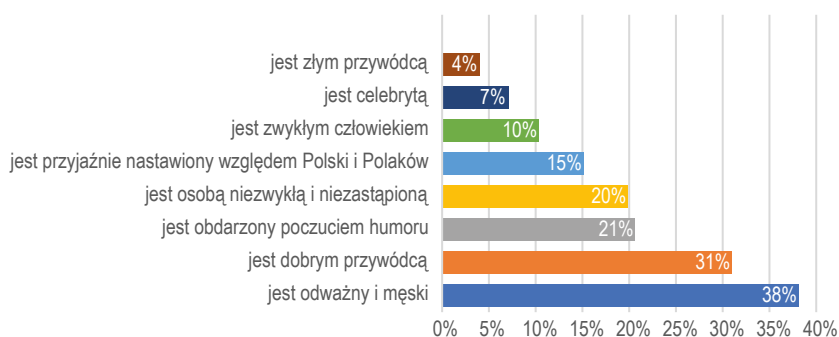
¹¹ Jak podkreśla Ewa Szczęsna, przedstawienia ikoniczne odbierane są niezwykle szybko (niemal automatycznie) najpierw na płaszczyźnie percepcyjno-emocjonalnej, a dopiero później mogą być analizowane intelektualnie, z czym wiąże się większa skuteczność perswazji niewerbalnej w porównaniu z komunikatami werbalnymi (2018, 28).

Gackowski, do skutecznego odbioru memu potrzebna jest interpretacja warstwy denotatywnej (to, co jest przedstawione) i konotacyjnej (w jaki sposób jest to przedstawione). Istotna jest zatem analiza zarówno załączonego tekstu, jak i mimiki, gestykulacji, ubioru, otoczenia czy tonu głosu (2017, 33).

Już na wstępnym etapie badań udało się zaobserwować, że Wołodymyr Zełenski obrazowany jest przez polskich twórców memów internetowych przy użyciu niemal wyłącznie pozytywnych lub neutralnych kategorii (por. ilustracja 1). W memach eksponuje się przede wszystkim to, że prezydent Ukrainy:

- jest odważny i męski (48 memów),
- jest dobrym przywódcą (39 memów),
- jest obdarzony poczuciem humoru (26 memów),
- jest osobą niezwykłą i niezastąpioną (25 memów),
- jest przyjaźnie nastawiony względem Polski i Polaków (19 memów),
- jest zwykłym człowiekiem (13 memów),
- jest celebrytą (9 memów).

Tylko w pięciu (4% wszystkich komunikatów) spośród zebranych memów kreowany jest wizerunek Zełenskiego jako złego, niekompetentnego przywódcy.

1. Elementy wizerunku Wołodymyra Zełenskiego eksponowane w memach internetowych

Źródło: badania własne. Dane podano w procentach¹²

¹² Dane nie sumują się do 100% – każdy komunikat mógł zostać przyporządkowany do jednej lub większej liczby kategorii.

ANALIZA JAKOŚCIOWA

Cechą najczęściej przydawaną Wołodomyrowi Zełenskiemu w analizowanych memach jest męskość rozumiana przez pryzmat tradycyjnego, hegemonicznego paradygmatu, zgodnie z którym prawdziwy mężczyzna pełni rolę typowego „samca alfa”. Stereotypowo odznacza się on przede wszystkim siłą i odpornością, a także umiejętnością obrony przed zagrożeniami oraz atrakcyjnością ściśle związaną z fizyczną i seksualną sprawnością (por. Wróblewska-Skrzek 2021). Taki wizerunek Zełenskiego kreowany jest za pomocą szeregu zabiegów werbalno-ikonicznych. Podkreśleniu odwagi i zasugerowaniu seksualnej potencji ukraińskiego prezydenta służą memy opisujące go jako osobę, która ma *jaja*. To potoczne określenie najczęściej ulega wulgarnemu udosłownieniu, przez uzupełnienie go komunikatem ikonycznym, wskazującym, że nadawca ma na myśli nie tylko ‘usposobienie wyrażające się zdecydowaniem, niepoddawaniem trudnościom i innymi cechami świadczącymi o silnym charakterze, który budzi uznanie mówiącego’ (WSJP PAN), ale też dosłownie genitalia prezydenta Ukrainy¹³. Podobną wymowę mają także memy przedstawiające Wołodomyra Zełenskiego jako obiekt kobiecego zainteresowania. Powodzenie u płci przeciwnej jest w przywołanym modelu męskości wyznacznikiem fizycznej atrakcyjności. Na męskość Zełenskiego wskazywać ma też używanie w odniesieniu do niego pozytywnie wartościujących etykiet językowych, konotujących siłę, odwagę i odporność na przeciwności losu, takich jak: *twardy*¹⁴, *twardziel*¹⁵, *prezydent z Tytanu*¹⁶, *kozak*¹⁷ itp.

Należy zaznaczyć, że z obrazowaniem prezydenta Ukrainy w internetowych memach w roli symbolu męskości często powiązane jest wyobrażenie

---

¹³ Warto zwrócić uwagę na to, że w memach przedstawiane są one jako osiągnące niebotyczne rozmiary – do ich transportu potrzebne są taczki lub największy samolot transportowy, widać je z kosmosu, są większe niż największe ciała niebieskie.

¹⁴ *Twardy człowiek* ‘taki, który niełatwo poddaje się wpływowi innych osób i jest w stanie dużo znieść, aby osiągnąć to, co zamierzył, a innych ludzi traktuje surowo’ (WSJP PAN).

¹⁵ *Twardziel* ‘pot. mężczyzna uchodzący za nieustępliwego, silnego, opanowanego i odpornego na przeciwności losu’ (WSJP PAN).

¹⁶ Wyrażenie przymiarkowe z *tytanu* w metaforyczny sposób odsyła odbiorcę do cech substancji, jaką jest tytan – metal odznaczający się niezwykłą wytrzymałością i odpornością.

¹⁷ *Kozak* ‘pot. osoba okazująca przesadną, demonstracyjną odwagę lub śmiałość działania’ (WSJP PAN).

Zelenskigo jako archetypu współczesnego herosa. Sugerują to m.in. memy porównujące go z bohaterami znanych filmów akcji. Tego rodzaju zestawienia wskazują na to, że Zelenski jest podobny do postaci odgrywanych przez aktorów takich jak Chuck Norris czy Keanu Reeves¹⁸ (por. ilustracja 2). Odznacza się on zatem równą tym postaciom niezłomnością, honorową postawą i niezwykłymi umiejętnościami¹⁹. Ciekawe wydaje się też to, że internauci porównują ukraińskiego prezydenta także do komiksowych superbohaterów, których przewyższa on jednak mądrością, siłą i sprawnością²⁰. Dołączane do grafik komentarze wskazują na to, że główną zaletą Zelenskigo jest to, iż jest prawdziwy – jego działania odnoszą skutki w realnym świecie²¹, a nie tylko w przestrzeni medialnej (jest skutecznym politykiem). Wydaje się, że taki sposób obrazowania prezydenta Zelenskigo wiąże się z postrzeganiem go jako symbolu siły i odwagi ukraińskiej armii, która z powodzeniem odparła atak wojsk rosyjskich – agresora o dużo większym potencjale militarnym i ekonomicznym. W tym kontekście interesujące są memy przedstawiające poranną rutynę ich autorów – na szczyt listy czynności, które wykonują oni każdego poranka, trafiło sprawdzenie tego, czy prezydent Zelenski ma się dobrze, a więc w domyśle, czy sytuacja na Ukrainie nie uległa pogorszeniu. Niezwykle wymowne wydają się też memy porównujące wspólne zdjęcie Wołodomyra Zelenskigo i Emmanuela Macrona (prezydenta Francji) z wizerunkiem Jezusa zdradzanego przez całującego go Judasza. Można założyć, że takie komunikaty należy odczytywać jako wyraz obawy przed zdradą Ukrainy przez niedostarczające jej należytej pomocy militarnej państwa Europy Zachodniej.

---

¹⁸ Zarówno Keanu Reeves (znany m.in. jako tytułowy bohater serii *John Wick*), jak i Chuck Norris (Cordell Walker z serialu *Strażnik Teksasu*) kojarzeni są z rolami silnych mężczyzn, działających w bezkompromisowy sposób. Krzysztof Kula nazywa taki typ bohatera *hipermęskim* (2017).

¹⁹ Może naginać prawa fizyki i zasady prawdopodobieństwa. Jak przekonuje nagłówek jednego z memów, poetyką przypominający dowcipy o Chucku Norrisie: „Granat rzucony przez Wołodomyra Zelenskigo zabił trzydziestu Rosjan, a następnie eksplodował”.

²⁰ Jeden z analizowanych memów przedstawia Zelenskigo, do którego z prośbą o pomoc przychodzi m.in. Superman i Batman – symbole siły i inteligencji. Grafika opatrzoną jest krótkim komentarzem „najmocniejszy”.

²¹ Można tu przywołać m.in. mem przedstawiający fotografię Zelenskigo z leżącym w szpitalu ukraińskim żołnierzem, której towarzyszy podpis: „Kiedy dzieci w amerykańskich szpitalach odwiedzają bohaterowie z komiksów, a Ciebie odwiedził prawdziwy” oraz nagłówek „Zdjęcie z bohaterem”.

2. Wołodimir Zełenski jako bohater filmów akcji

Źródło: <https://kwejk.pl/obrazek/3879754/lots-of-guns.html> – 8 XII 2022.

Ze sposobem przedstawiania Wołodymira Zełenskiego jako archetypicznego bohatera skorelowany jest obraz prezydenta Rosji – Władimira Putina, któremu w internetowych memach przypisywana jest rola stereotypowego złoczyńcy. Moralne bieguny wyznaczone przez analizowane komunikaty są jednoznaczne – prezydent Ukrainy stoi po stronie dobra, a Rosji po stronie zła²². Wydaje się, że taki sposób obrazowania obu liderów nie wynika jednak wyłącznie z oceny sytuacji politycznej – uznania rosyjskiej agresji na Ukrainę za nieuprawnioną i niesłuszną. Obu prezydentów różni

²² Warto zauważyć, że wartościowanie może wyrażać zarówno ikoniczna warstwa komunikatu (internauci tworzący memy nierzadko wybierają niepochlebne zdjęcia Putina, a nawet karykatury upodabniające go do postaci postrzeganych jako jednoznacznie złe, jakimi są np. Adolf Hitler czy Lord Voldemort), jak i werbalna (np. mem zestawiający zdjęcie Władimira Putina, któremu towarzyszy opis „Złoczyńca, który trenuje całe życie”, z fotografią Wołodymira Zełenskiego opisaną „Główny bohater zwyciężający dzięki mocy przyjaźni”).

mają cechy osobowościowe, a przede wszystkim charyzma i zdolności przywódcze. Zełenski przedstawiany jest jako polityk, który dba o obywateli swojego kraju (memy przeciwstawiające zdjęcia prezydenta Ukrainy, który je i pije razem z żołnierzami, fotografiom prezydenta Rosji odgradzającego się od współrozmówców długim stołem), ceni ich dobro ponad swoje (mem przedstawiający dwóch żołnierzy – ukraińskiego w pełnym rynsztunku i rosyjskiego ze starym karabinem – oraz Zełenskiego i Putina, z których pierwszy, jak sugeruje dodana w programie graficznym metka, nosi kurtkę kosztującą 237 dolarów, a drugi – 23 900 dolarów), naraża dla nich własne życie (mem porównujący Zełenskiego nazwanego „prawdziwym przywódcą, który będzie walczył o swój lud” z Putinem – „małym przestraszonym człowieczkiem, ukrywającym się w kremłowskim bunkrze”). Prezydent Rosji jest jego antytezą – to człowiek myślący tylko o sobie, niedostępny, słaby, tchórzliwy i chciwy. Należy nadmienić, że Zełenskiemu niekiedy przeciwstawiani są także inni liderzy polityczni (przede wszystkim polski prezydent Andrzej Duda²³), którzy wydają się nijacy i śmieszni w zestawieniu z prezydentem Ukrainy – wzorem odważnego człowieka, dobrego mówcy, poważnego polityka.

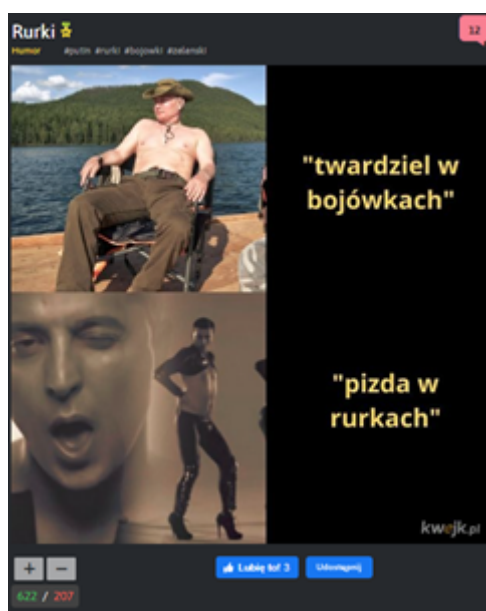
Wizerunek Zełenskiego często budowany jest z wykorzystaniem humoru i komizmu. Trzeba jednak zauważyć, że humor występujący w analizowanych memach najczęściej ma charakter deprecjonujący i degradujący – służy ośmieszeniu osób będących uczestnikami komentowanych wydarzeń. W roli ironisty i prześmiewcy nierzadko stawiany jest sam prezydent Ukrainy, otwarcie drwiący z rosyjskiego agresora. Taką wymowę mają m.in. memy z Zełenskim, który wygłasza kąśliwe uwagi pod adresem Putina, kpi z prezydenta Rosji w trakcie rozmów telefonicznych (rekonstruowanych przez autorów memów) bądź przyprawia mu na zdjęciu „rogi”²⁴. Obraz ukraińskiego prezydenta jako osoby obdarzonej poczuciem humoru

---

²³ Np. mem zestawiający zdjęcie prezydenta Zełenskiego w pełnym umundurowaniu, który „bohaterko broni Kijów” (sic!), z fotografią prezydenta Dudy w kostiumie kąpielowym i długą tyczką w rękach, który „też broni kijów”.

²⁴ Rogi nad głową są atrybutem męża zdradzanego przez żonę. Jak zauważa Jerzy Bralczyk, symbolika ta odwołuje się do rogatego zwierzęcia, jelenia, który dawniej był ofiarą łowów (por. *jeleń* ‘pot. pejor. człowiek postrzegany przez mówiącego jako osoba łatwowierna, którą można wykorzystać do własnych celów’ WSJP PAN) (2002). Co istotne, ten gest w omawianym memie zostaje opatrzony komentarzem „konflikt: początek”, dodatkowo sugerującym małostkowość Władimira Putina. W domyśle prezydent Rosji rozpoczął inwazję na Ukrainę w odpowiedzi na niewinny żart. Bez tego dopowiedzenia

wzmacniają także memy przywołujące jego występy kabaretowe. Internauci często wykorzystują m.in. fragmenty klipu stanowiącego parodię utworu *Love* zespołu Kazay. Zdjęcia Zełenskigo w lateksowym kostiumie i butach na obcasach, choć są sprzeczne ze stereotypowym wyobrażeniem męskości, nie służą wbrew pozorom ośmieszeniu prezydenta Ukrainy, gdyż ten nawet w takim stroju jest bardziej męski i autentyczny (a w domyśle jest lepszym przywódcą) niż zestawiony z nim graficznie Władimir Putin, któremu tych cech brakuje (por. ilustracja 3). Można zatem stwierdzić, że show-biznesowa kariera Zełenskigo – komika, aktora i celebryty – nie jest przedstawiana przez autorów analizowanych memów jako wizerunkowe obciążenie, a wręcz przeciwnie, budzi on dzięki temu większą sympatię internautów.

3. Mem zestawiający Zełenskigo i Putina

Źródło: <https://kwejk.pl/obrazek/3881997/rurki.html> – 8 XII 2022.

Budowaniu wizerunku Zełenskigo jako osoby, którą łatwo jest polubić, sprzyja sugerowanie w analizowanych komunikatach jego przyjaznego

---

zachowanie prezydenta Ukrainy mogłoby być wartościowane negatywnie jako niepotrzebnie dziecinne, prowokujące.

nastawienia do Polski i Polaków. Implikowane jest ono przez memy podkreślające osobistą przyjaźń ukraińskiego prezydenta Wołodymyra Zełenskiego i prezydenta Polski Andrzeja Dudy. Tych dwóch polityków (a na zasadzie metonimicznego przeniesienia także polski i ukraiński naród) łączy przede wszystkim wspólny wróg – Rosja. Internauci zaznaczają, że postawy i działania prezydentów Polski i Ukrainy w równym stopniu postrzegane są przez Rosjan jako nieprzyjazne (np. mem przedstawiający fotografię Zełenskiego i Dudy opatrzoną nagłówkiem „Dwóch, co wkurzają Rosję”²⁵ oraz podpisem „Dwóch największych komików Europy z największymi jajami w Europie”). Liczne memy wskazują na to, że Ukraina może liczyć na zbrojne wsparcie Polski w wojnie z Rosją (m.in. mem ze zdjęciem Dudy ściskającym ukraińskiego prezydenta, które opatrzone zostało podpisem „Zełenski próbujący zatrzymać własnym ciałem Dudę przed rozpoczęciem marszu na Moskwę”). Co istotne, obaj politycy przedstawiani są w sposób sugerujący, że jest między nimi nie tylko koleżeńska, ale wręcz braterska więź – oferują sobie wzajemne wsparcie, opowiadają dowcipy, zachowują się swobodnie w swoim towarzystwie nawet w trudnych dla obu państw chwilach (m.in. mem przedstawiający Andrzeja Dudę, który w rozmowie telefonicznej po uderzeniu rakiety ukraińskiej obrony przeciwlotniczej na terytorium Polski proponuje prezydentowi Ukrainy: „Wołodymyr, dam ci 150 zł, jak powiesz, że to wasza”). Niezwykle ważna jest też mowa ciała, zdradzająca relacje między tymi politykami. Na fotografiach dobieranych przez twórców memów prezydenci przedstawiani są zazwyczaj w geście podawania dłoni lub silnym, długim, braterskim uścisku „na misia”²⁶ (por. ilustracja 4). W analizowanych memach odnaleźć można także przekonanie, że Polaków i Ukraińców łączą więzi etniczne – oba narody należą do słowiańskiej wspólnoty, mają więc wspólną kulturę i wzorce zachowań (mem ze zdjęciem przykucniętego prezydenta Ukrainy i Mateusza Morawieckiego – premiera Polski, które opatrzone nagłówkiem „Piękna, słowiańska tradycja” i podpisem „Jedność, braterstwo, słowiański przykuc”).

---

²⁵ Prawdopodobnie nawiązanie do tytułu filmu z 1962 r. *O dwóch takich, co ukradli księżyc* w reżyserii Jana Batorego (na podstawie powieści Kornela Makuszyńskiego pod tym samym tytułem).

²⁶ Jak zauważa Jan Szymczyk, uścisk zazwyczaj sygnalizuje uczucia niezwykle przyjazne – im dłużej trwa, tym bardziej sygnalizuje pozytywne emocje (2018, 145).

4. Mem przedstawiającego Wołodymyra Zełenskiego i Andrzeja Dudę
 Źródło: <https://kwejk.pl/obrazek/3926701/trzymaj-go-mocniej.html> –
 8 XII 2022.

Niekiedy analizowane memy przedstawiają Wołodymyra Zełenskiego nie jako polityka, lidera, bohatera czy herosa, ale zwykłego człowieka. Jak pisze Łukasz Przybysz:

Tworzenie obrazu polityka opartego na koncepcji zwykłego człowieka polega na podkreśleniu braku dystansu między nim a zwolennikami i powinno być oparte na maksymalnej wiarygodności oraz znajomości ludzkich codziennych spraw. W tak przyjętej strategii komunikacyjnej podkreśla się wspólne korzenie polityka i określonych społeczności, pewnego rodzaju swojskość, a więc bliskość i płaszczyznę dialogu, jak również umiar rozumiany jako powściągliwe rozporządzanie dostępnymi środkami oraz prowadzenie trybu życia możliwie najmniej odległego od obyczajów zwolenników (2015, 57).

Taki obraz Zełenskiego kreują m.in. memy wykorzystujące jego zdjęcia w otoczeniu żony i dzieci. Jest on w ten sposób ukazywany jako

przykładowy ojciec, człowiek rodzinny, prowadzący udane życie osobiste, a więc rozumiejący problemy innych ludzi. Co więcej, w cytowanych bądź przypisywanych mu wypowiedziach posługuje się on prostym, często potocznym językiem, niekiedy podkreśla to, że jest normalnym człowiekiem, a rosyjsko-ukraiński konflikt może być rozwiązany za pomocą dialogu i zwykłej rozmowy, bez użycia przemocy (por. cytowana w jednym z memów wypowiedź Zełenskiego zaadresowana do Władimira Putina: „Usiądź ze mną przy stole negocyjnym. Tylko nie z odległości 30 metrów, jak z Macronem, Scholzem – jestem sąsiadem! Nie gryzę. Jestem normalnym facetem, usiądź ze mną, porozmawiaj, czego się boisz?”). Podobnie odebrać można również, omawiane wcześniej, memy przedstawiające Wołodymyra Zełenskiego, który czuje się swobodnie w towarzystwie żołnierzy odwiedzanych na froncie – nie odróżnia go od nich zachowanie ani ubiór (na tych zdjęciach występuje w wojskowym umundurowaniu). Istotne wydają się także wykorzystywane przez twórców memów fotografie Zełenskiego wyraźnie poruszonego wizytą w Buczy – ukraińskiego miasta, w którym Rosjanie dokonali ludobójstwa na ludności cywilnej. Publiczne okazywanie silnych emocji przez przywódców politycznych, a szczególnie smutku, pokazuje, że są oni zwykłymi ludźmi, którzy potrafią być wrażliwi na krzywdę innych.

Należy podkreślić, że memy przedstawiające negatywny wizerunek Wołodymyra Zełenskiego są nieliczne (taki obraz można odnaleźć tylko w 4% analizowanych komunikatów). Ukraiński prezydent przedstawiany jest w nich najczęściej jako osoba nieodpowiedzialna i dziecinna, a więc taka, która nie powinna podejmować najważniejszych decyzji w kraju ogarniętym wojną. Przykładem może być mem z fotografią przedstawiającą ołowiane żołnierzyki, która została opatrzona nagłówkiem „Chłopaki przy stole” i podpisem „Puten i Zełenski, bunkrowane”; por. ilustracja 5). Warto zaznaczyć, że tego rodzaju komunikaty zazwyczaj zyskują negatywne opinie użytkowników portalu²⁷.

---

²⁷ Internauci mogą oddać głos na dany mem, korzystając ze znaków + i –. Pod każdym obrazkiem wyświetlana jest liczba głosów *za* i *przeciw*, stanowiąca wynik tego głosowania.

5. Przykład mema przedstawiającego negatywny wizerunek
Wołodomyra Zełenskigo

Źródło: <https://kwejk.pl/obrazek/3883791/chlopaki-przy-stole.html> – 8 XII 2022.

WNIOSKI

Wołodomyr Zełenski jest przedstawiany w przeanalizowanych memach w sposób niemal wyłącznie pozytywny. To nie tylko prawdziwy mężczyzna, bohater i heros, który prowadzi naród ukraiński do zwycięstwa w walce z przeważającymi siłami przeciwnika, ale też jednocześnie zwykły, choć niezwykle sympatyczny i przyjacielski człowiek. Wyróżniającym się motywem w badanych komunikatach jest upraszczanie skomplikowanej sytuacji geopolitycznej związanej z ukraińsko-rosyjską wojną do wymiaru personalnego pojedynku między przywódcami dwóch walczących państw. Konflikt zbrojny zostaje tu opowiedziany za pomocą powszechnie znanych, a przez to zrozumiałych schematów narracyjnych – stojący po stronie dobra protagonista, dający się lubić *everyman* musi zwyciężyć w walce ze złem. Memiczne obrazy Zełenskigo i Putina jak w soczewce skupiają w sobie zatem sympatie i antypatie, jakimi Polacy darzą Rosjan i Ukraińców. Nie dziwi w tym kontekście obraz Władimira Putina. Dobrze ugruntowany w polskiej kulturze stereotyp Rosjanina-wroga (Zbirański 2019) umacniany i aktualizowany

jest przez rosyjską agresję na Ukrainę, która budzi w Polakach poczucie zagrożenia i strach przed Rosjanami. Interesujące wydaje się jednak to, że internetowy wizerunek Wołodymyra Zełenskigo nie ujawnia śladów negatywnych przekonań Polaków na temat Ukraińców, którzy w polskim dyskursie publicznym niezwykle często obrazowani są przez pryzmat trudnej polsko-ukraińskiej historii jako obcy i wrogowie (por. Baran 2016; Borkowska 2020). Jednocześnie pozytywny wizerunek prezydenta Ukrainy tłumaczyć można z jednej strony tym, że Polacy widzą w zaatakowanych Ukraińcach samych siebie – Rosja historycznie postrzegana jest jako jedno z największych zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski. Z drugiej strony wydaje się, że badane komunikaty stanowią odzwierciedlenie medialnego obrazu Wołodymyra Zełenskigo, który kreowany jest przez środowiska przychylnie jemu osobiście, a także ogólnie Ukrainie. Niekoniecznie jest to jednak świadome działanie samych internautów (dlatego w tym kontekście trudno mówić o komunikacji propagandowej), a wynika raczej ze sposobu, w jaki pozyskiwane są materiały, które stają się inspiracją dla memów. Najczęściej są to źródła, do których dotrzeć jest najłatwiej, co sprzyja szybkiemu wygenerowaniu aktualnego komunikatu, a więc artykuły publicystyczne i zdjęcia publikowane przez agencje prasowe. W badanych memach dochodzi zatem nie tyle do kreowania wizerunku, co raczej do jego reinterpretacji, która wymuszona jest przetworzeniem tekstu mającego dotychczas inną formę medialną²⁸. Reinterpretacja ta polega na maksymalnej kondensacji przekazów medialnych i nadaniu im formy, która ułatwia szybką i łatwą konsumpcję treści²⁹ – dzięki temu mem może dotrzeć do znacznie szerszej grupy odbiorców niż pierwotny komunikat.

Na koniec warto zastanowić się nad intencją, z jaką publikowane są tego rodzaju komunikaty. Wydaje się, że można tu mówić o pewnej formie partycypacji politycznej. Internauci tworząc i dzieląc się z innymi memami, nie tylko stają się komentatorami życia publicznego, ale też jego uczestnikami. Publikując memy gloryfikujące Wołodymyra Zełenskigo, biorą realny udział w wojnie ukraińsko-rosyjskiej na być może najważniejszym z jej frontów – informacyjno-wizerunkowym.

---

²⁸ Jak zauważa Ewa Szczęśna, tego rodzaju przetworzenia tekstów medialnych są stosunkowo powszechne (2007, 22).

²⁹ Dekodowanie konotacji analizowanych komunikatów zazwyczaj nie wymaga wysiłku po stronie odbiorcy. Najczęściej odnoszą się do tekstów kultury popularnej, nierzadko są wulgarnie.

BIBLIOGRAFIA

- Baran, D. 2016. Wizerunek Ukraińców na łamach wybranej polskiej prasy, *Państwo i Społeczeństwo*, 26/1, 97–116.
- Bazhenova, H. 2019. *Wybory prezydenckie na Ukrainie: przyczyny sukcesu Zełenskiego*, <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2020/08/ies-komentarze-21-21-2019.pdf/> – 12 XI 2022.
- Borkowska, A. 2020. Językowy obraz Ukraińców w polskich dziennikach prasowych (analiza materiałów Narodowego Korpusu Języka Polskiego z lat 2005–2010), *Acta Polono-Ruthenica*, 25/3, 91–108, <https://doi.org/10.31648/apr.5892>.
- Bralczyk, J. 2022. *Przyprawić rogi*, <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/przyprawic-rogi;2237.html/> – 29 I 2023.
- Brylska, K., Gackowski, T. 2017. *Krytyka polityczna w memach internetowych – od dekonstrukcji po rekonfigurację*. W: T. Gackowski, K. Brylska, M. Patera (red.), *Memy czyli życie społeczne w czasach kultury obrazu*, 25–50.
- Cwalina, W., Falkowski, A. 2005. *Marketing polityczny. Perspektywa psychologiczna*, Gdańsk.
- Dawkins, R. 1996. *Samolubny gen* (M. Skoneczny, tłum.), Warszawa.
- Gumkowska, A. 2016. *Mem i mikroblog jako nowa forma gatunkowo-komunikacyjna. Czy kicz może zdefiniować gatunek?*. W: B. Kudra, E. Szkudlarek-Śmiechowicz (red.), *Kicz w Komunikacji*, 377–385.
- Iwański, T. 2019. *Zełenski – anatomia sukcesu*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2019-04-03/zelenski-anatomia-sukcesu/> – 12 XI 2022 r.
- Kaspruwicz, D., Veltzé, K. 2020. Badania nad memami internetowymi w świetle wiedzy o nowych mediach – wyzwania metodologiczne, *Studia de Cultura*, 12/3, 4–12, <https://doi.org/10.24917/20837275.12.3.1>.
- Kula, K. 2017. Hipermęskość na wojnie w Wietnamie w amerykańskim kinie popularnym lat 80., *Kultura Współczesna*, 94, 27–39, <https://doi.org/10.26112/kw.2017.95.03>.
- Mohyr, D. 2021. Marketing polityczny Wołodymyra Zełenskiego – bezprecedensowa kampania wyborcza w historii niepodległej Ukrainy, *iNFOTEZY*, 2(11), 43–58.
- Narozna, D. 2022. Social media Wołodymyra Zełenskiego a kreowanie wizerunku w dobie wojny ukraińsko-rosyjskiej, *Przegląd Politologiczny*, 107–115, <https://doi.org/10.14746/pp.2022.27.2.8>.
- Pidkuřimukha, L., Kiss, N. 2020. Battle of narratives: Political memes during the 2019 Ukrainian presidential election, *Cognitive Studies. Études cognitives*, 20, 1–24, <https://doi.org/10.11649/cs.2246>.
- Przybysz, Ł. 2015. Polityk jako zwykły niezwykły człowiek w mediach. Analiza wizerunków politycznych w kontekście zwykłości, *Zeszyty Naukowe KUL*, 2(230), 49–72.
- Rogacin, W. 2022. *Zełenski. Biografia*, Warszawa.
- Szczęsna, E. 2007. *Poetyka mediów (polisemiotyczność, digitalizacja, reklama)*, Warszawa.
- Szczęsna, E. 2018. Oblicza sterowania. O perswazji niewerbalnej w sztuce i reklamie, *Załącznik Kulturoznawczy*, 5, 23–35, <https://doi.org/10.21697/zk.2018.5.02>.
- Szymczyk, J. 2018. Funkcje mowy ciała w procesie kreowania wizerunku publicznego polityków, *Roczniki Nauk Społecznych*, 10(46), 131–161, <https://doi.org/10.18290/rns.2018.46.2-7>.
- The Associated Press. 2022. *Live updates: Zelenskyy Declines US offer to Evacuate Kyiv*, <https://apnews.com/article/russia-ukraine-business-europe-united-nations-kyiv-6c6ba0905f1871992b93712d3585f548/> – 13 XI 2022.
- Wielki słownik języka polskiego PAN. Geneza, koncepcja, zasady opracowania*, praca zbiorowa, red. P. Źmigrodzki, M. Bańko, B. Batko-Tokarz, J. Bobrowski, A. Czelakowska, M. Grochowski, R. Przybylska, J. Waniakowa, K. Węgrzynek, Kraków 2018.

- Wróblewska-Skrzek, J. 2021. „Samiec alfa”? Socjologiczne narracje męskiej atrakcyjności, *Dyskursy Młodych Andragogów*, 22, 357–366, <https://doi.org/10.34768/dma.vi22.605>.
- WSJP PAN: P. Żmigrodzki (red.), *Wielki słownik języka polskiego PAN*, <https://wsjp.pl> – 13 XI 2022.
- Zbirański, A. 2019. Barbarzyńca ze Wschodu. Od stereotypu do mitologizacji Rosjan, *Nowa Polityka Wschodnia*, 1(20), 107–119, <https://doi.org/10.15804/npw20192007>.
- Central'na Wyborcza Komisija. 2019. *Protokół Central'noji wyborczoji komisiji pro rezul'taty powtornoho powtornoho hotosuwannia z wyboriw Prezydenta Ukrainy* [Центральна Виборча Комісія. 2019. *Протокол Центральної виборчої комісії про результати повторного голосування з виборів Президента України*], https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/vpu_2019_protokol_cvk_30042019.pdf – 12 XI 2022.

REINTERPRETATION OF THE IMAGE OF PRESIDENT VOLODYMYR ZELENSKY IN POLISH INTERNET MEMES DURING THE UKRAINE-RUSSIA WAR

Abstract: The article discusses the online reception of the image of Ukrainian President Volodymyr Zelensky in 2022. A quantitative-qualitative method was used to analyze 126 internet memes published on the Polish website Kwejk.pl. The analysis of the memes studied showed that the Ukrainian-Russian conflict is simplified to a battle between the leaders of the warring countries. While Volodymyr Zelensky is almost exclusively presented positively by internet users as a hero and a simple, likable person, Russian President Vladimir Putin is his complete opposite – a weak, cowardly and greedy man. By creating and spreading such memes, internet users therefore reinterpret the media images of politicians. The creators of memes become not only commentators, but also participants in political life, having a real impact on public opinion. Internet memes should therefore be treated as a highly valuable informational and image-related tool in the war.

Keywords: Volodymyr Zelenski, Ukraine-Russia war, Internet, memes